

EESTI SÜSTEEMSELT OLULISTE KREDIIDIASUTUSTE MÄÄRAMINE JA PUHVRIMÄÄRAD 2018. AASTAL

Igal aastal hinnatakse Euroopa Liidu liikmesriikides krediitiasutuste olulisust finantsüsteemis ja ajakohastatakse süsteemset olulist krediitiasutuste loetelu. Eestis määrab siinses finantsüsteemis süsteemset olulised krediitiasutused ehk O-SIID (*other systemically important institutions*) kindlaks Eesti Pank. Lisaks on Eesti Panga otsustada, kui suur peab olema O-SIIde täiendav kapitalipuhver – see võib olla kuni 2% krediitiasutuse koguriskipositsioonist. Lisapuhvri nõude eesmärk on suurendada süsteemset oluliste turuosaliste ja seeläbi kogu süsteemi toimekindlust ning vähendada süsteemset oluliste pankade finantsprobleemidega kaasnevaid kulusid.

2018. aasta hindamistulemuste alusel on Eestis neli süsteemset olulist krediitiasutust: Swedbank AS, AS SEB Pank, Luminor Bank AS ja AS LHV Pank. Luminor Bank ASi lisandumine süsteemset oluliste krediitiasutuste hulka peegeldab Eesti pangandussektoris 2017. aasta teisel poolel toimunud struktuurimuutusi, mis kaasnesid ASi DNB Pank ja Nordea Bank AB Eesti filiaali tegevuse ühendamisega (vt tabel 1).

Tabel 1. Eestis tegutsevate pankade süsteemse olulisuse punktisumma baaspunktides

Krediitiasutus	Punktid kokku		Kriteeriumid				
	Automaatne*	Kohandatud**	Suurus	Tähtsus (sh asendatavus / finantsüsteemi taristu)	Keerukus / piiriülene tegevus	Omavaheline seotus	
						Automaatne*	Kohandatud**
Swedbank AS	2900	3013	3919	4388	2297	998	1450
AS SEB Pank	2042	2208	2388	2411	2044	1326	1989
Luminor Bank AS	1934	1639	1404	1378	1842	3114	1933
AS LHV Pank	859	718	691	625	631	1490	925
Bigbank AS	312	283	179	157	733	181	62
Versobank AS	211	216	115	73	191	465	487
Tallinna Äripanga AS	130	153	90	92	149	186	278
AS Coop Pank	161	137	145	151	119	231	135
AS Inbank	86	45	49	40	40	215	50

* Automaatne punktisumma on leitud EBA suunistes esitatud kohustuslike näitajate põhjal.

**Kohandatud punktisumma arvestab Eesti pangandussektori rahastamise eripära ning ei võta punktisumma arvutamisel arvesse tasumata võlainstrumentide mahtu.

Süsteemset oluliste krediitiasutuste puhvimäärades tehakse 2018. aasta ülevaatusel põhjal kaks muudatust. Esiteks kehtestatakse Luminor Bank ASile alates 2018. aasta 1. juulist 2% O-SII puhvimäär. Kuna Luminor Bank AS loodi 2017. aastal, ent tulenevalt andmete kättesaadavusest ei olnud võimalik seda eelmise aasta O-SIIde hindamisprotsessis arvesse võtta, peab Eesti Pank vajalikuks kohaldada pangale O-SII puhvri nõuet erakorraliselt alates 2018. aasta 1. juulist. Teiseks tõstetakse alates 2019. aasta 1. jaanuarist ASi LHV Pank puhvimäär seniselt 0,5% tasemelt 1%ni. Mulluse hindamise tulemustega võrreldes on selle panga süsteemse olulisuse koondpunktisumma märgatavalt suurenenud. Aastaga on kasvanud nii ASi LHV Pank turuosa kui ka selle pakutavate teenuste tähtsus finantsüsteemis ning pank on olnud piiriülevalt aktiivsem, tehes suuremas ulatuses tehinguid teiste finantsasutustega. Swedbank ASile ja ASile SEB Pank 2016. aasta augustis kehtima hakanud 2% puhvimäär 2018. aasta krediitiasutuste süsteemse olulisuse hindamise tulemustele tuginedes ei muutu.

SÜSTEEMSELT OLULISTE KREDIIDIASUTUSTE KINDLAKSMÄÄRAMINE EESTIS

Eesti krediidasutuste süsteemse olulisuse tuvastamisel lähtutakse kaheetapilisest metoodikast, mis on kehtestatud Euroopa Pangandusjärelvalve (EBA) suunistega¹. Esimeses etapis määratakse muud süsteemselts olulised krediidasutused ehk O-SIID automaatselt, rakendades EBA suuniste kriteeriumeid ja kohustuslikke näitajaid. Süsteemse olulisuse punktisumma saadakse kümne kohustusliku näitaja põhjal, mis jagunevad nelja kategooriasse: suurus, tähtsus (sh asendatavus / finantsüsteemi taristu), keerukus / piiriülene tegevus ning omavaheline seotus. Iga krediidasutuse näitajate väärtused suhestatakse liikmesriigi kõikide krediidasutuste² näitajate koguväärtusega. Seetõttu peegeldavad need pankade turuosi eri näitajate kaupa. Iga krediidasutuse lõplik punktisumma on näitajate kaalutud keskmine väärtus. Kõik pangad, mis ületavad künniseks seatud väärtuse ehk 350 baaspunkti³, liigitatakse automaatselt O-SIIDeks. Metoodika teises etapis on järelvalvelise hindamise käigus võimalik nimetada süsteemselts oluliseks ka selliseid krediidasutusi, mis ei ületanud küll etteantud künnist, ent mida võib sellegipoolest pidada kodumaises finantsüsteemis süsteemselts oluliseks.

Eesti finantssektori rahastamise struktuuri erisuste tõttu ei peegelda EBA metoodika kohaselt leitud automaatne punktisumma adekvaatselt kõigi Eestis tegutsevate pankade süsteemset olulisust ja seetõttu on vaja metoodikat kohandada. Finantsinstitutsioonide omavahelise seotuse mõõtmiseks võetakse EBA metoodikas finantsüsteemisiseste nõuete ja kohustuste kõrval arvesse ka emiteeritud võlakirjade mahtu. See näitaja on aga Eesti pangandussektoris senini püsinud vähe tähtsana, sest suur osa Eestis tegutsevatest pangagrupidest on välisomanduses, siinsed üksused üldiselt võlakirju ise ei emiteeri, ning turupõhisele rahastusele pääsevad nad valdavalt ligi emattevõtte kaudu. Kuigi võlakirju emiteerinud pankade ring 2017. aastal laienes ja sellest tulenevalt suurenes siinse pangandussektori võlakirjade maht rohkem kui kaks korda, on see sellegipoolest vaid 119 miljonit eurot ehk 0,5% pangandussektori varadest. Sellest tulenevalt on kas või vähesel määral võlakirju emiteerinud pankade süsteemne olulisus EBA kohustuslike näitajate põhjal määratuna ülehinnatud.

Eesti Pank ei võta O-SIIDe kindlaksmääramisel arvesse tasumata võlainstrumentide näitajast tulenevat mõju süsteemse olulisuse punktisummale, andes selle asemel suurema kaalu finantsüsteemisisestele nõuetele ja kohustustele. Välispankade suure turuosa tõttu andsid 2017. aasta lõpu seisuga grupisisesed laenu ja hoiused tasumata võlainstrumentidega võrreldes parema pildi kanalitest, mille kaudu finantsšokid võivad ühest institutsioonist teise üle kanduda. Finantsüsteemisisestele nõuetele ja kohustustele suurema kaalu andmine tähendab aga ühtlasi seda, et ajutised grupisisesel likviidsusjuhtimise kaalutlustel tehtud otsused võivad kohandatud metoodika alusel leitud süsteemse olulisuse punktisummat EBA metoodikast rohkem mõjutada. Seda tuleb O-SIIDe hindamistulemistele analüüsimisel arvestada. Sellegipoolest võib kohandatud metoodika kasutamist pidada põhjendatuks seni, kuni Eesti pangandussektori rahastamisstruktuuris pole toimunud olulisi muutusi (vt tabel 2).

2018. aastal määratakse süsteemselts oluliseks neli krediidasutust: Swedbank AS, AS SEB Pank, Luminor Bank AS ja AS LHV Pank. Nende nelja panga süsteemse olulisuse punktisumma ületas 2017. aasta lõpu andmetele tuginedes nii EBA kui ka kohandatud metoodika põhjal arvutatuna süsteemse olulisuse künnise. Võrreldes mulluse hindamisega tuleks seega 2018. aastal lisada Eesti süsteemselts oluliste krediidasutuste nimekirja uue pangana Luminor Bank AS, mis loodi 1. oktoobril 2017, kui ühendati ASi DNB Pank ja Nordea Bank AB Eesti filiaali tegevus.

1 16. detsembril 2014 välja antud EBA suunised kapitalinõuete direktiivi 2013/36/EL artikli 131 lõike 3 kohaldamistingimuste määramise kriteeriumide kohta seoses muude süsteemselts oluliste ettevõtjate hindamisega.

2 Eesti Panga O-SIIDe hindamise protsess hõlmab kogu pangandussektorit. Investeerimisühinguid pole hindamise kaasatud.

3 Lihtsustatult tähendab 350 baaspunkti keskmiselt 3,5% suurust turuosa pangandussektori varade ja mitmesuguste tegevuste mahtude suhtes.

Tabel 2. Punktiarvestuse põhinäitajad EBA ja Eesti finantssüsteemi eripära arvestava meetodika järgi

Kategooria	Näitajad	Kaal EBA meetodika järgi	Kaal kohandatud meetodika järgi
Suurus	Koguvarad	25,00%	25%
Tähtsus (sh asendatavus / finantssüsteemi taristu)	Kohalike maksetehingute väärtus	8,33%	8,33%
	Erasektori hoiused Euroopa Liidu hoiustajatelt	8,33%	8,33%
	Erasektori laenud Euroopa Liidu laenuvõtjatele	8,33%	8,33%
Keerukus / piiriülene tegevus	Börsiväliste tuletisinstrumentide (tinglik) väärtus	8,33%	8,33%
	Jurisdiktsiooniülelised kohustused	8,33%	8,33%
	Jurisdiktsiooniülelised nõuded	8,33%	8,33%
Omavaheline seotus	Finantssüsteemisisesed kohustused	8,33%	12,50%
	Finantssüsteemisisesed varad	8,33%	12,50%
	Tasumata võlainstrumentid	8,33%	0%

SÜSTEEMSELT OLULISTE KREDIIDIASUTUSTE KAPITALIPUHVRI MÄÄRAD EESTIS

Puhvrimäärade kehtestamisel lähtub Eesti Pank põhimõttest, et kapitalipuhvri määr peab olema seda kõrgem, mida suurem on krediidasutuse süsteemne olulisus. Kuna võib eeldada, et panga võimalike finantsprobleemidega kaasnevad kulud majandusele olenevad selle olulisusest finantssüsteemis, aitavad süsteemselte olulistele pankadele kehtestatud täiendavad kapitalinõuded vähendada nende maksejõuetuks muutumise tõenäosust ja mõju. Puhvri taseme kalibreerimise meetodika väljatöötamisel on Eesti Pank arvesse võtnud krediidasutuste süsteemse olulisuse punktisummasid, Põhja- ja Baltimaade teiste pankade asjaomaseid puhvrimäärasid ning Eesti pangandussektori andmete põhjal koostatud analüüsi.⁴ Eesti Pank kohaldab EBA meetodikal põhineva süsteemse olulisuse hindamise miinimumkünnist (350 baaspunkti) ületavatele krediidasutustele üldjuhul vähemalt 0,5% puhvrimäära. Maksimaalset ehk 2% määra kohaldatakse sellistele krediidasutustele, kelle punktisumma on vähemalt 1200 baaspunkti. Kui süsteemse olulisuse hindamise tulemus jääb 350 ja 1200 baaspunkti vahele, siis leitakse võrdlusmäär lineaarselt 0,5 protsendipunkti täpsusega.

Vastavalt Eesti Panga O-SII puhvrite raamistikule kehtestatakse 2018. aasta krediidasutuste süsteemse olulisuse hindamise tulemuste põhjal Luminor Bank ASile sarnaselt Swedbank ASiga ning ASiga SEB Pank 2% muu süsteemselte olulise krediidasutuse puhvrimäära nõue, ja ASi LHV Pank määr tõstetakse tulenevalt süsteemse olulisuse suurenemisest 1%ni. Seejuures on puhvrimäärade soovitatud tasemete aluseks EBA meetodikast lähtuv süsteemse olulisuse hinnang, mida on kohandatud Eesti finantssüsteemi eripäradega. Nõnda ei moonuta Eesti pangandussüsteemi jaoks vähe tähtis näitaja – tasumata võlainstrumentide maht – lisapuhvri otsuseid. Kuna Swedbank ASi, ASi SEB Pank ja Luminor Bank ASi kohandatud süsteemse olulisuse hindamise koondpunktisummad on vastavalt 3013, 2208 ja 1639 baaspunkti (vt tabel 3), jäetakse Swedbank ASile ja ASile SEB Pank kehtima ning Luminor Bank ASile kehtestatakse 2% muu süsteemselte olulisuse krediidasutuse puhvrimäär. Kuna Swedbank ASile ja ASile SEB Pank on emapanga tasandil kehtestatud 2% O-SII puhver, siis ei piira see neile 2% määra kehtestamist.⁵ ASi LHV Pank 2018. aastal kohandatud meetodika järgi leitud koondpunktisummale vastab Eesti Panga O-SII puhvrimäära kalibreerimise raamistiku järgi 1% puhvri nõue. Teisisõnu tõstetakse süsteemse olulisuse suurenemise tõttu selle panga O-SII puhvri nõue seniselt tasemelt 0,5 protsendipunkti võrra kõrgemale.

ASi LHV Pank süsteemse olulisuse punktisummat mõjutasid panga uued ärisuunad, ent ka kiire kasv kohalikele ettevõtetele ja majapidamistele antud laenude mahus ning neilt kaasatud hoiustes.

⁴ Vt täpsemalt väljaandest „Süsteemse riski puhver ja muu süsteemselte olulise krediidasutuse puhver“, aprill 2016.

⁵ O-SII puhvri otsuste puhul tuleb Euroopa Liidu kapitalinõuete direktiivi 2013/36/EL põhjal arvestada, et krediidasutusele, mis kuulub pangagrüppi, mille emapangale on konsolideeritud alusel kehtestatud kas globaalse või muu süsteemselte olulise institutsiooni puhvri nõue, kohaldatakse määr saab olla kuni 1% või mitte kõrgem kui konsolideerimisgrupi suhtes kehtestatud globaalse või muu süsteemselte olulise institutsiooni puhvri määr. Swedbank AB ja Skandinaviska Enskilda Banken AB O-SII puhvri määr on 2%.

Tabel 3. Näitajate punktisummad (baaspunktides)

Kategooria	Näitajad	Swedbank AS	AS SEB Pank	Luminor Bank AS	AS LHV Pank	Bigbank AS	Versobank AS	Tallinna Äri- panga AS	Coop Pank AS	Inbank AS	Filiaalid
Suurus	Koguvarad	3919	2388	1404	691	179	115	90	145	49	1020
Tähtsus (sh asendatavus / finantssüsteemi taristu)	Kohalike maksetehingute väärtus	4062	2428	1582	908	5	103	164	150	0	599
	Erasektori hoiused Euroopa Liidu hoiustajatelt	5123	2254	855	597	239	94	90	173	68	506
	Erasektori laenud Euroopa Liidu laenuvõtjatele	3981	2550	1698	369	227	22	23	130	53	948
Keerukus / piiriülene tegevus	Börsiväliste tuletisinstru- mentide (tinglik) väärtus	4319	2581	2328	0	0	78	0	0	0	693
	Jurisdiktsiooniüleised kohustused	688	2159	2481	1150	492	370	155	178	14	2313
	Jurisdiktsiooniüleised nõuded	1884	1393	716	744	1707	125	294	180	106	2851
Omavaheline seotus	Finantssüsteemisesed kohustused	1097	2604	2689	1140	7	135	4	52	2	2270
	Finantssüsteemisesed varad	1802	1373	1178	710	116	838	553	217	98	3115
	Tasumata võlainstru- mendid	95	0	5475	2620	419	421	0	423	546	0
Üldine punktisumma (EBA metoodika)		2900	2042	1934	859	312	211	130	161	86	1363
Üldine punktisumma (kohandatud metoodika*)		3013	2208	1639	718	283	216	153	137	45	1587

*Kohandatud punktisumma puhul ei ole arvesse võetud tasumata võlainstrumentide mahtu.

Kuna Eesti pangandusturul tegutsevad pangad on enamjaolt keskendunud kohaliku reaalsektori teenindamisele, võib teistsuguste ärisuundadega pankade süsteemne olulisus olla suhteliselt suurem. Nii omavahelise seotuse kui ka piiriülese tegevuse kategoorias kasvas ASi LHV Pank punktisumma eeskätt seetõttu, et pank tegutseb aktiivsemalt rahvusvaheliste maksevahendajate teenindamisega seotud valdkonnas, mis ei kuulu siinsel turul tegutsevate pankade põhitegevuse hulka. Siiski on ASi LHV Pank tähtsus suurenenud ka kohaliku reaalsektori teenindamisel, mis põhjendab puhvrimäära tõstmise vajadust.

Nii Swedbank ASi, ASi SEB Pank, Luminor Bank ASi kui ka ASi LHV Pank jaoks kalibreeritud puhvrimäär on kõrgem kui Euroopa Keskpanga metodoloogia alusel leitud O-SII puhvrinõude miinimumtase. Euroopa ühtse pangandusjärelvalve raames jagab Eesti Pank makrofinantsjärelvalve tegemisel vastutust Euroopa Keskpangaga. Euroopa Liidu kapitalinõuete määruses ja direktiivis (CRR / CRD IV) sätestatud makrofinantsjärelvalve meetmete, sealhulgas muu süsteemset olulise institutsiooni puhvri puhul võib Euroopa Keskpangaga vajaduse korral kehtestada pankadele rangemad nõuded kui Eesti Pank. Seejuures on Euroopa Keskpanga O-SII puhvrimäärade otsuste lähtepunkt raamistik, mille alusel määratakse pangale süsteemse olulisuse punktihinnangu alusel O-SII puhvri miinimumtase.⁶ Sõltumata sellest, kas võtta aluseks EBA või kohandatud metoodika alusel leitud süsteemse olulisuse punktisummad, on Swedbank ASi, ASi SEB Pank, Luminor Bank ASi ja ASi LHV Pank lisapuhvri nõue kõrgem kui Euroopa Keskpanga metodoloogia alusel leitud O-SII puhvrinõude miinimumtase.

⁶ Vt täpsemalt EKP väljaandest „Macroprudential Bulletin“, juuni 2017.